

KAZALO

1. DELO ČLANOV ZGODOVINSKEGA KROŽKA	2
1.1. DELO KROŽKA V SLIKI	3
2. UVOD.....	4
3. OBLAČILNA KULTURA PLANINE Z OKOLICO	4
3.1. POROČNE OBLEKE	10
3.2 Pripomočki in POSTOPEK izdelovanja volnenih oblačil iz ovčje volne.....	13
4. IZDELOVANJE IN VZDRŽEVANJE OBLAČIL ter obutve	15
4.1 ŠIVANJE in IZDELOVANJE ČEVLJEV	15
4.2 OBUTEV.....	17
4.3 PRANJE in LIKANJE.....	18
5. OBLAČILA OTROK.....	19
6. TOLO	34
7. Razlaga narečnih besed	35
8. ZAKLJUČEK	35
9. LITERATURA.....	36
10. INFORMATORJI.....	36
11. PRILOGA.....	37

1. DELO ČLANOV ZGODOVINSKEGA KROŽKA

Na ustanovnem sestanku članov zgodovinskega krožka septembra 2007 je mentorica Majda Kočevar Klaužer podrobno predstavila temo zgodovinske raziskovalne naloge z naslovom OBLEKA PO MERI ČLOVEKA in potek dela zgodovinskega krožka v šolskem letu 2007/2008.

Skupaj smo naredili načrt in se nato lotili raziskovalnega dela - pri tem smo zelo uživali in se velikokrat tudi zamislili, saj smo spoznavali, v kakšna »revna« oblačila so se v preteklosti oblačili.

- Zbrali smo gradivo oz. vire, ki govorijo o oblačenju.
- Pregledali smo pisne vire oz. literaturo na to temo, predvsem šolske kronike.
- Pomagali smo si z informatorji – pripravili smo vprašalnike za intervjuje s starejšimi občani.
- Pripravili smo seznam starejših občanov.
- Opravili smo intervjuje in ankete na terenu ter poslikali materialne vire.
- Analizirali smo intervjuje in ankete.
- V šolskih prostorih bomo v mesecu septembru pripravili razstavo zbranih materialnih virov in slikovnega materiala, ki so jih prispevali starši in stari starši naših učencev.

CILJI RAZISKOVANJA

1. Spoznavati, kako se ljudje, okolje, družba in kultura v času spreminjajo.
2. Seznanitev s tradicijo.
3. Razlike med oblačenjem nekoč in danes.
4. Vez med preteklostjo in sedanostjo.
5. Ugotoviti, kako so ljudje v preteklosti prišli do obleke.
6. Podrobnejše spoznavanje oblačil otrok včasih in primerjava z današnjim načinom oblačenja.

Pri raziskovanju komunikacije v preteklosti smo izhajali iz nekaterih **hipotez**:

- oblačil je bilo malo;
- oblačila za doma in za k maši so se strogo razlikovala;
- ljudje so včasih več šivali doma in manj kupovali v trgovinah;
- v zadnjih letih je »poplava« oblačil, saj so nekateri tekstilni izdelki postali zelo poceni;
- potrošniška družba danes kupuje veliko, tudi če ne rabi.

ČLANI ZGODOVINSKEGA KROŽKA:

1. Lucija Luskar, 9.r
2. Jasmina Planko, 9. r
3. Simona Sehur, 8. r
4. Petra Kladnik, 8. r
5. Nina Pušnik, 8. r
6. Sara Jagodič, 8.r
7. Karin Rajh, 7.r
8. Ines Leskovšek, 8.r
9. Betka Senica, 8.r

1.1. DELO KROŽKA V SLIKI

2. UVOD

»**Oblačilna kultura**« je oblačilni videz, dopolnjen s spoznanji o dejavnikih, ki vplivajo na to zunanjo obliko in ki so pogoj zanjo. Pri tem gre za gospodarske, družbene, politične in kulturne dejavnike ter za odnos ljudi ali skupine ljudi do oblačilnega videza. Pojem »**oblačilni videz**« zajema vse, kar nosijo ali kar imajo ljudje na sebi. Namesto tega bi lahko uporabili tudi izraz »**noša**« ali »**obleka**« v širšem pomenu besede ali preprosto »**oblačilo**«. Izraz »**moda**« (iz lat. modus - mera, meja, pravilo, način) je v začetku označeval najnovejši način oblačenja. »**Oblačilna moda**« ali moda v oblačenju pomeni ravnanje v okviru oblačenja, skladno s splošno definicijo mode. (Žagar, Janja: *Oblačilna kultura delavcev v Ljubljani med obema vojnama. Mladika, 1994*)

3. OBLAČILNA KULTURA PLANINE Z OKOLICO

V prvem delu zgodovinske raziskovalne naloge smo spoznavali in ugotavljali značilnosti oblačilne kulture v okolici Planine pri Sevnici takoj po drugi svetovni vojni.

Druga svetovna vojna je pustila hude posledice, ki so jih krepko čutile generacije, rojene takoj po vojni; še bolj pa tisti, ki so bili rojeni pred osvoboditvijo oz. med vojno. Pomanjkanje je bilo v hrani, obleki in obutvi. Ugotovili smo, da so se okoličani vasi Planina večinoma ukvarjali s kmetijstvom, zato smo raziskovali kmečko oblačilno kulturo.

Če na kratko opišemo metodologijo dela, moramo najprej navesti fotografsko in slikovno gradivo, ki smo ga analizirali, da smo lahko pridobili okvirno sliko o videzu oblačil podeželskih ljudi in otrok po drugi svetovni vojni. Slikovnega gradiva smo ogromno zbrali, a v nalogo smo dali le najzanimivejšega.

Zaradi verodostojnosti podatkov smo analizirali še informacije naših številnih informatorjev, ki so nam podali lastne izkušnje s področja načina oblačenja. Zbrali smo tudi nekaj pripomočkov, ki so jih ljudje uporabljali za izdelavo oz. vzdrževanje obleke in obutve.

Naša raziskovanja preteklosti so nas pripeljala do zanimivega spoznanja, da je bilo prebivalstvo na Planini včasih zelo revno, zato so se oblačili skromno. Kupovali oz. izdelovali so oblačila, ki so jih le nujno potrebovali. Oblačila so kmetje uporabljali predvsem za to, da so jih ščitila pred naravnimi pojavi in da so zakrivali goloto. Njihova kmečka obleka je bila torej vezana predvsem na osnovno, primarno funkcijo oblačila, saj modnim trendom niso mogli slediti - obleke pogosto še za osnovne potrebe ni bilo.

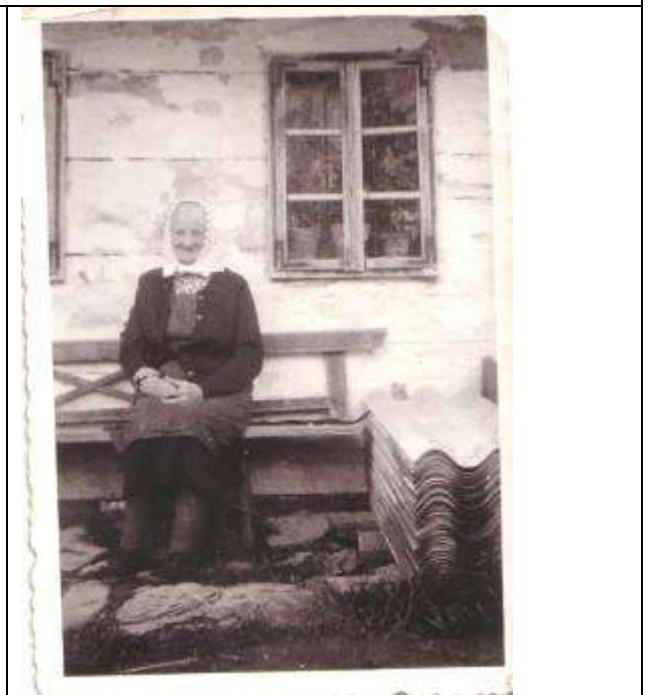
Slika žanjic, last Anice Luskar

Slika oranja z volom, last Ivana Kladnika iz leta 1955

SLIKA IZ LETA 1955, last Ivana Kladnika

Slika stare kmečke ženice, last Ivana Kladnika

Slika dveh zakoncev, last Marije Planko-Pajek

Slika, last Jožeta Klavžerja

Slika, last Karoline Župevc

Slika, last Ivana Kladnika

Slika razširjene družine, last Ivana Kladnika iz leta 1973

Slika poroke na vasi, last Ivana Kladnika

Slika, last Marije Leskovšek

Slika kmečke gospodnje, last Anice Luskar iz leta 1967

Žanjice, slika je last Draga Jazbinška

Slika, last Draga Jazbinška

Slika dveh prijateljic, last Draga Jazbinška

Slika, last Draga Jazbinška

Slika, last Jožeta Klavžerja

Slika, last Marije Planko-Pajek

Slika, last Marije Planko-Pajak

Slika, last Jožeta Klavžerja

Slika, last Ivana Kladnika

Slika, last Marije Kočevar

Slika, last Ivana Kladnika

Slika, last Ivana Kladnika

Slika last Ivana Kladnika

Slika, last Vincenca Drobnet

Oblačila kmečkega prebivalstva so se delila na vsakdanjo in »ta k mašno« oz. »nedeljsko obleko«, ki so jo ljudje na Planini nosili tudi za velike praznike in pomembne življenjske mejnike (poroka, rojstvo otroka, smrt ...). Ugotovili smo tudi, da se ljudje včasih niso veliko fotografirali, zato so za takšne posebne priložnosti oblekli boljša oblačila. Fotografij z najskromnejšimi oz. vsakdanjimi oblačili je malo.

Zgornji sliki dokazujeta, da so po prvi svetovni vojni ženske nosile daljša krila, saj so vsi slikovni viri potrdili, da so bila krila po drugi svetovni malo čez koleno. Le na starejši sliki iz leta 1917 je ženska v krilu do tal. Ženske so nosile bluzo, krilo ali obleko in predpasnik ter ruto, ki so jo zavezale nazaj ali naprej. Nogavice, ki so jih nosile, so bile domače proizvodnje.

Podobno so bile oblečene tudi ob nedeljah, ko so odšle k maši, le da je bila ta obleka »pražnja« oz. boljša in čistejša, tudi ruta je bila svilena. Za k maši tudi niso imele predpasnikov.

»Ta boljša obleka« je bila namenjena le za k maši in za bolj svečane dni. Edini modni dodatek je bila ruta in torbica.

Ponavadi so imele ženske po dvoje kril, dve bluzi in po en komplet oblačil za k maši.

Oblačila za k maši so bila boljše kvalitete, včasih celo iz svile. Oblačil, ki so jih nosili za k maši, niso nikoli imeli oblečenih doma.

V preteklosti je najbolj primanjkovalo spodnjega perila, zato se nekatere ženske spominjajo, da so hodile tudi brez spodnjic. V času menstruacije so uporabljale kar cunje, ki so jih oprale; kasneje so se pojavile hlačke, ki niso premočile.

Ženske so nosile »kombineže«, namesto hlačnih nogavic pa so imele »štrumpantelne«- nogavice nad koleni, ki so jih držale gumice, kasneje so imeli nogavice pripete na pas.

Slikovni material potrjuje izjave, da so bila oblačila zelo zaprta - nobenih dekoltejev se ni razkazovalo. Lase so si prale enkrat do dvakrat na mesec, in sicer z milom, ki so ga skuhale doma. Šampon so pripravili iz jajc in čaja, iz koprivnih korenin ter kamilic.

V primeru, da so se pojavile uši, so si glavo prali kar s petrolejem.

Starejši moški so poleg črne ali sive obleke pogosto nosili klobuke. Ponavadi so imeli dve srajci, dvojne hlače in po en komplet oblačil za k maši. Takoj po vojni so množično nosili

jakne, predelane iz vojaških plaščev. Pogosto so moški nosili še brezrokavnike.

Moški so nosili hlače iz »štofa« - tako so rekli posebej debelim hlačam, srajce ter suknjič oz »ibarok«. Kriza je bila tudi za nogavice, zato so si moški pomagali tako, da so raztrgali izrabljeno rjuho na kose - »šofece« in so si ovile nove.

3.1. POROČNE OBLEKE

Slika poročnega para, last Ivana Kladnika iz leta 1951

Slika, last Ivana Kladnika iz leta 1951

Slika, last Marije Leskovšek

Slika, last Draga Jazbinška

Slika, last Marije Leskovšek

Slika, last Draga Jazbinška

Slika, last Marije Planko-Pajak

Slika, last Marije Leskovšek iz leta 1959

Slika, last Anice Klavžer

Slika, last Marije Planko - Pajak

Slika, last Marije Planko-Pajak

Slika, Last Marije Leskovšek

Slika, last Ivana Kladnika

Slika, last Franciške Hvalc

Slika, last Ivana Kladnika

Slika, last Marije Leskovšek

Slika, last Karoline Županc

Slika, last Marije Leskovšek

Poročne obleke so bile malo boljše od vsakdanjih. Ženske so oblekle črn kostim in belo bluzo, k čemur so mogoče kot modni dodatek dodale kakšno belo čipko. Nosile so tudi dolge bele obleke s pajčolanom v laseh in bele nogavice. Nekatere so navedle, da so imele navaden kostim, ki je bil iz takega blaga kot predpasnik. Tiste, ki so se poročile pozimi, so imele kar debel plašč bele, sive ali črne barve. Moški so oblekli temno obleko, belo srajco in kravato. Mnogokrat so si obleko za poroko tudi izposodili. Za poroko so se tudi svatje oblekli, kar se da lepo. Dekleta so imela raznobarna krila z velikimi ovrtniki in bele, visoke nogavice; poleti so bile obute v sandale.

3. 2 Pripomočki in POSTOPEK izdelovanja volnenih oblačil iz ovčje volne.

Člani zgodovinskega krožka smo z zanimanjem prisostvovali predstavitvi poteka izdelovanja volnenih oblačil in ga dokumentirali. Ogledali smo si tudi postopek predenja iz že posušene in pripravljene volne. Ovce so postrigli v jeseni, nato so volno posušili, jo razčesali in skrtačili. Gospodinja je ob zimskih večerih najprej ob petrolejki predla in hkratno navijala volnene niti na kolovratu. Iz tako pripravljene volne so nato pridne gospodinje ob dolgih zimskih večerih najpogosteje pletle nogavice, rokavice in jopice - nekatere so hodile prest celo po bližnjih vaseh.

	
<i>Postrižena volna</i>	<i>Krtača za česanje volne, last družine Drame</i>
	
<i>Priprava za česanje, last družine Drame</i>	<i>Razčesana volna</i>
	
<i>Predenje</i>	<i>Lesena priprava za navijanje volne, last Marije Kočevar</i>

			
<i>Volna</i>		<i>Pletenje</i>	
		<i>Izdelek; pletene nogavice</i>	

Za okolico Planine je bilo zelo značilno predenje volne na kolovratu, kar priča, da smo na terenu našli še veliko kolovratov - to je lesena priprava za ročno predenje na nožni pogon.

			
<i>Kolovrat, last Franca Tovornika</i>		<i>Kolovrat, last Marije Kočevar</i>	
			
<i>Kolovrat, last Anice Pušnik</i>		<i>Kolovrat, last Jožeta Kočevarja</i>	

4. IZDELOVANJE IN VZDRŽEVANJE OBLAČIL ter obutve

4.1 ŠIVANJE in IZDELOVANJE ČEVLJEV

Šivalni stroj in pripomočki, katerih lastnica je Marta Knez Pušnik
Na sliki so : ~merilni trak ~navijalka za sukaneč
~krojaške škarje ~priročnik za upravljanje šivalnega stroja
~izvijajč ~sukaneč
~igle

Šivalni stroj Rjingschillche Maschine, last Jožeta Klavžerja

Goba za krpanje nogavic, last Jožeta Klavžarja
Namesto gobe so si kasneje pomagali z žarnico

Kovček za shranjevanje obleke, last Marije Kočever

	
<p><i>Krilo in bluza iz grobega platna, last Micike Kfavžar</i></p>	<p><i>Lesena naprava za trenje lana, iz katerega so gospodinje delale blago za rjuhe</i></p>

Iz veliko nabranega slikovnega materiala in intervjujev smo ugotovili, da so kmečki ljudje oblačila redko kupovali, saj je primanjkovalo že izdelanih oblek. Trgovine so držale le blago, iz katerega so kasneje »žnidarce« oz. šivilje sešile preprosto obleko ali pa so jih sešile kar same gospodinje. Skoraj vsaka vas je imela šiviljo ali krojača. Pogosto so za jajca oz. žito dobili obleko od sorodnikov iz mest oz. iz tujine. Ženske so takoj po koncu druge svetovne vojne izdelovale oblačila iz vojaških padal.

Trgovine z blagom so bile na Gračnici, v Dobju, v Šentvidu, na Slivnici in na Planini.

Informatorji so pogosto omenjali trgovino Šešerko na Planini, ki je bila v prostorih današnje pošte in trgovino Plemenitaš z Gračnice.

Plašče in krila so obračali. Vsa raztrgana oblačila so se zakrpali, saj so po vojni dobili točno določeno vsoto pik za nakup blaga.

Konfekcije niso poznali, obleke so jim šivali: krojač Jože Dobršek s Planine in bližnja šivilja Pepca Žibret, ki je delala tudi srajce, kratke hlače, krila, bluže in kasneje še kopalke.

4.2 OBUTEV

Usnje za čevlje so kupovali v trgovini na Planini (redkeje v Celju zaradi oddaljenosti), da so jim »šuštari« oz. čevljarji izdelali visoke čevlje. Na podplatih so imeli posebne žeblice zaradi manjše izrabe in da ne bi prišlo do zdrsov. Čevlje so popravljali, dokler je bilo mogoče - mnogokrat so nosili tudi raztrgane, brez vezalk. Med tednom so večinoma obuli cokle ali »bater škornje« oz. gumijaste škornje. Čevlji so bili pogosto preveliki ali pa zelo tesni, tako da so prsti gledali ven in so nastajali žulji. »Ta k mašne« čevlje so imeli samo ene, bili so »ta boljši«, zato so nanje skrbno pazili in vestno loščili. Bili so iz usnja, ki so ga imenovali »boks« (usnje iz goveje kože).

	
<p><i>Lesen pripomoček za popravljanje čevljev</i></p>	<p><i>Zajec, lesen pripomoček za sezuvanje usnjenih obuvaf</i></p>
	
<p><i>Kopita, pripomočki za izdelovanje in popravljanje čevljev</i></p>	<p><i>Usnjeni škornji, stari več kot petdeset let, last Marije Kočevar</i></p>
	
<p><i>Otroški čevlji iz leta 1948, last Jožeta Kočevarja</i></p>	<p><i>»Komaše« - uporabljali so jih pozimi. Ker niso imeli škornjev, so si nadeli komaše, da jim ni sneg letel v čevlje in da niso imeli mokrih hlač.</i></p>

Na Planini in v njeni okolici je bila dobro razvita domača obrt; bilo je več kovačev, kolarjev in čevljarjev. Najbolj znan čevljar je bil Maks Radej.

4.3 PRANJE in LIKANJE

	
<i>»Rifl mašina«, pripomoček za ročno pranje perila, last Jožeta Klavžarja</i>	<i>»Peglezen« oz. likalnik na žerjavico, last Jožeta Klavžarja</i>

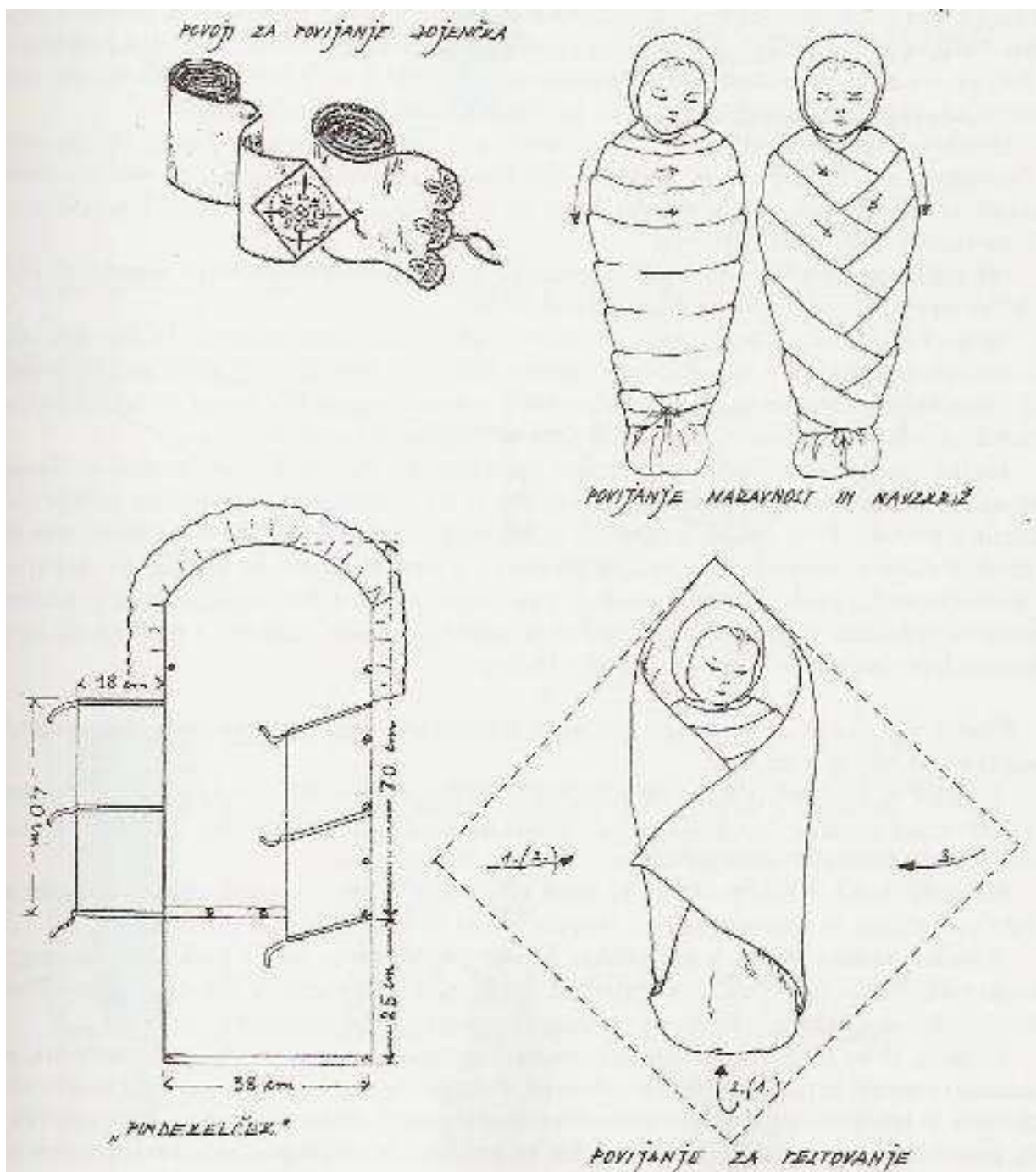
Oblačila so prali na roke, ob potokih ali vodnjakih. Milo so izdelali doma iz pepela. Dobili so ga tudi s kuhanjem živalskih kosti. S kuhanjem je nastala trda masa, ki so jo razrezali, nato pa uporabili za čiščenje. Trdovratne madeže na belih oblačilih so prevreli v vroči vodi na štedilniku; kasneje so že uporabljale varekino.

Oblačila so čez noč namočili v bukov pepel, nato so ga zdrgnili na roke. Prat so hodili tudi na perišča, kjer je pralo več žensk hkrati. Za pranje so uporabljale »rifl mašino«, ki je prikazana na zgornji sliki. Oblačila so drgnile ob »riflmašino«, dokler niso spravile vse umazanije s perila.

Oblačila so bolj malo likali, zato so pazili, kako so obleko poravnali, preden so jo sušili.

Kadar so likali, so uporabljali železne likalnike, v katere so dali žerjavico.

5. OBLAČILA OTROK

Oprema za dojenčka: srajčka starejšega in novejšega kroja, povoji, »pindekkelček«, odejica. Žagar, Janja: *Oblačilna kultura delavcev v Ljubljani med obema vojnoma*. Mladika, 1994

Dojenčke so v šestdesetih letih 20. stol. zavijali v rjuhe in cunje, ker oblačil ni bilo. Dojenčka so zavili v povoje tako, da je imel zunaj samo glavo. Kasneje so jim oblačili srajčke, ki so se zavezale okoli vratu. Dojenčke so redko preoblačili, ker ni bilo oblačil. Plenice ni bilo, zato so raztrgali rjuhe in v nje povili dojenčke. Ko so dojenčka peljali k zdravniku, so ga zavili v lepe bele plenice, ki so bile zelo drage in se jih je redkokje dalo dobiti. Plenice so bile iz flanele, prali so jih na roke.

Slika, last Marije Kočevar

Slika iz 60-ih let 20. stol., last Jožeta Kfavarja

Slika iz 70-ih let 20. stol., last Jožeta Kfavarja

Slika, last Marije Kočevar

Slika, last Marije Kočevar

Slika, last Marije Kočevar

Slika, last Majde Kočevar

Slika, last Jožeta Kšavžerja

Slika, last Draga Jazbinška

Slika, last Ivana Kladnika

Slika, last družine Senica

Slika, last Marije Kočevar

Slika, last Ivana Kladnika

Slika, last Marije Kočevar

Slika, last Marije Kočevar

Slika, last Marije Kočevar

Slika, last družine Senica

Slika, last Draga Jazbinska

Slika, last Anice Luskar

Slika, last Marije Kočevar

Slika, last Anice Luskar

Slika, last Draga Jazbinska

Slika, last Anice Luskar

Slika, last Anice Luskar

Slika, last Marij Planko-Pajk

Slika, last Stanke Žibret

Slika, last Marije Kočever

Slika, Marije Planko-Pajk

Slika, last Marije Kočever

Slika, last Marije Kočever

Šolski pevski zbor
pri otvoritvi razstave NOB.

Slika iz Šolske kronike 1960/1961

Slika, last Anice Luskar iz leta 1968

Otroci so imeli le po en kos določenega oblačila. Včasih sta celo dva imela eno oblačilo, zato so se morali dogovoriti, kdaj bo kdo šel kam. Dekleta so bila ves čas v krilih ali oblekah, nobena ni imela hlač do konca petdesetih let 20. stoletja. Te se pojavijo kasneje.

Nosile so tudi jopice. Pogosto so fantje do vstopa v šolo nosili krilca (take slike nam ni uspelo dobiti). Otroci so nosili oblačila drug za drugim, tako da je bilo velikokrat komu kaj preveliko ali premajhno. Dečki so zato nosili »hozentregarje«.

Prvo obhajilo in drugi zakramenti so bili vedno priložnost, za katero so se ljudje lepo oblekli, kolikor so se le lahko. Prvo obhajilo je bil za otroke večji dogodek kot danes, saj je bila to ena redkih priložnosti, ko so lahko navadna oblačila zamenjali za lepe in dragocene obleke. Otroci s podeželja so obleke naročili pri šiviljah, si jih sposodili ali pa so jih podedovali od starejših bratov in sester.

Iz slikovnega gradiva iz leta 1961/1962 je opaziti, da so bili tudi za pomembne nastope, kot je nastop pevskega zbora, nekateri otroci zelo revno oblečeni. Mlajša slika pa kaže, da so že poskrbeli za enoten videz pevskega zbora.

*Telovadba na dvorišču šole v Šentvidu v šolskem letu 1961/1962.
Slika iz Kronike Bohor - Šentvid*

Na kašti' pri telovadbi.

*Telovadimo na gradu.
Slika iz Kronike pionirske in mladinske organizacije na Osnovni šoli Planina, š.l. 1960/1961*

Sliki iz Kronike pionirske in mladinske organizacije na Osnovni šoli Planina, š.l. 1960/1961

Iz slik in virov smo ugotovili, da so bili pogoji za izvajanje športne vzgoje slabi, a da so se bistveno izboljšali po letu 1970. Slike potrjujejo izjave naših informatorjev, da

so učenci telovadili v istih oblačilih, kot so prišli v šolo: dekleta v krilih, rutah, škornjih ali visokih čevljih, fantje pa v hlačah, suknjičih, kapah, čevljih in škornjih.

Na športnem dnevu na Bohorju (tudi žogo imajo). Slika iz Kronike Pionirskega odreda Osnovne šole Bohor-Šentvid pri Planini, 1961/1962

Potem smo se igrali. Tudi tovarišica je spretno odbijala žogo.» Zapis in slika iz šolske kronike.

Učenci so tudi na športne dneve hodili oblečeni vsakdanje.

»Na startu najmanjša in najmlajša.« Slika in zapis iz šolske kronike.

Tekmovanje v kolesarjenju. Učenci so pripeljali svoja kolesa. Pionirska kronika Planina, 1961/1962

Na vseh tekmovanjih so učenci tekmovali v oblačilih, ki so jih premogli.

»V hrib moramo vleči, da se potem spustimo po bregu.« Slika iz Kronike Bohor-Šentvid, 1961/1962

Smučke so včasih muhaste. V zraku se rade obrnejo križem in potem

»Smučke so včasih muhaste. V zraku se rade obrnejo križem in potem ...« Zapis in slika iz šolske Kronike Šentvid, 1961/1962.

Učenci so bili tudi pri zimskih radostih slabo oblečeni. Na teh fotografijah se prvič pojavi učiteljica v hlačah, česar še nismo zasledili.

Kdo bo visje!

» Namesto vrvice »srbot«, pa gre!«
Slika: Deklice pri igri, 1961/1962 iz šolske Kronike Pionirskega odreda Osnovne šole Bohor-Šentvid pri Planini, 1961/62

Deklice pri igri, 1961/1962

Tekmovanje v streljanju je bilo delo teritorialne obrambe vse do leta 1989. Puške so na posebnem mestu hranile šole. Pionirska kronika Planina, 1961/1962

»Na glavo se postavljamo.« Slika iz Pionirske kronike OŠ Planina, 1961/1962

Športni dan na Prevorju. Učenci so veliko hodili na pohode v bližnjo in daljno okolico. Šolska kronika Planina, 1961/1962

»Nekateri šah, drugi Človek ne jezi se.« Šolska kronika Planina, 1961/1962

Na športnem dnevu na Bohorju (tudi žogo imajo), slika iz Kronike Pionirskega odreda Osnovne šole Bohor-Šentvid pri Planini, 1961/1962

Slika iz šolske kronike 1970/71

Sljka iz šolske kronike, 1980

Sljka iz šolske kronike, 1982

Sljka iz 80-ih let 20. stol., last Majde Kočevar

Sljka iz Kronike, 1979/1980, utrinek srečanja OŠ prijateljskih šol ob dnevu mladosti – Lesično

Sljka iz šolske kronike 1961/62

Otroci so za telovadbo uporabljali ista oblačila kot za v šolo vse do sredine 70-ih let 20. stol. Prav tako obutev. Pogosto so telovadili v škornjih ali pa so bili bosi. Drago Jazbinšek je povedal, da so po tem letu učitelji športne vzgoje priporočali opremo, vendar je niso zahtevali. Okoli 70. leta so začeli uveljavljati športna oblačila - najprej so bili dresi, potem kratke hlače in majice, kar je razvidno tudi iz slikovnega gradiva.

Slike iz šolske kronike 1961/62

Tudi slike prostočasnih dejavnosti potrjujejo izjave informatorjev, da so učenci nosili za v šolo skromna oblačila - deklice krila ali obleke, fantje pa hlače, suknjiče ali doma pletene puloverje.

*Slika razreda iz leta 1954,
last Karoline Župevc*

*Slika razreda iz leta 1951,
last Karoline Župevc*

*Slika razreda iz šestdesetih
let, last Marije Kočevar*

*Slika iz 60-ih let 20.stol.,
last Marije Kočevar*

*Slika iz 60-ih let 20.stol.,
last Marije Kočevar*

*Slika iz leta 1954, last
Draga Jazbinška*

*Slika iz leta 1955, last
Draga Jazbinška*

*Slika iz 60-ih let 20.stol.,
last Marije Kočevar*

*Slika iz 80-ih let 20.stol.,
last Anice Špan*

Slikovno gradivo razredov ter izjave informatorjev potrjujejo, da so bila oblačila in obutev za v šolo skromna vse tja do sredine 70-ih let 20.stol.

Revnejši otroci so v šolo hodili zakrpani, bogatejši so nosili na novo zašita oblačila, saj so imeli denar za blago. Na starejših slikah je veliko otrok še bosih. Otroci so ponavadi dobili novo obleko ob pričetku šole, ki je bila običajno malo prevelika, da so jo lahko dalj časa nosili.

Večina otrok je nosila obleko za starejšimi brati in sestrami, tako da mlajši nikoli niso imeli nove obleke. Pogosto so mlajši nosili prevelika oblačila in zato so dečki nosili naramnice.

Z leti so bili vsi otroci obuti. Zadnje fotografije pričajo, da so se v osemdesetih letih 20.stol. začele množično pojavljati hlače - tudi jeans hlače, ki so danes glavno oblačilo mladostnikov.

 <p>Telovadni nastop na Planini maja 1961.</p>	
<p><i>Učenci so v 60-ih letih 20.stol. veliko uporabljali obroče. Na obeh slikah vidimo telovadni nastop z malimi obroči.</i></p>	<p><i>Uporabljali so tudi velike obroče. Slika iz Šolske kronike Planina, 1961/1962</i></p>

Zgornji sliki kažeta, da so učenci pri telovadnem nastopu dokaj enotno oblečeni. Zgornji del je bela srajca oz. majica, spodnji pa temno krilo oz. temne kratke hlače.

6. TOLO

Učenci so pri delu na terenu ugotovili, da je Planina imela obrat »TOLO«, ki je začel obratovati v bivši osnovni šoli na Planini 2. 2. 1972. leta. Sedež lahke obutve »TOLO« je bil v Šentjurju.

Na začetku je bilo zaposlenih 46 delavk, kasneje se je število zaposlenih spremenilo. Najprej so delali na eno izmeno, kasneje na dve izmeni.

Izdelovali so telovadne copate, kasneje tudi gornji del obutve iz usnja ali debelega materiala. Izdelki so bili namenjeni tudi za izvoz v Avstrijo in Italijo. Stroji so bili PFAF in TEKSTIME - to so stroji, na katerih se je šivalo debelo in trdo blago.

Lepljenje podplatov ali gornjih delov je potekalo ročno. Delo je bilo normirano.

Leta 1988 so tovarno »TOLO« zaprli. Delavke so odšle na delo v Šentjur, kjer je bil sedež tovarne.

7. RAZLAGA NAREČNIH BESED:

ŠUŠTER = ČEVLJAR

ŽNIDARCA = ŠIVILJA

KOMAŠE = GAMAŠE = GOLENICA = prevleka, ki varuje gležnje ali tudi meča pred mrazom in snegom

PEGLEZEN = LIKALNIK

BOKS = USNJE IZ GOVEJE KOŽE

ŠTRUMPANTELNI = ženske nogavice, ki se segajo čez kolena

8. ZAKLJUČEK

Oblačila so imela v preteklosti predvsem funkcionalen namen – varovati pred različnimi vremenski pojavi. Bila so maloštevilna in preprosta. Tudi izbira obutve ni bila velika. Običajno so imeli dvoje oblačil – za vsakdanjo rabo (za opravljanje kmečkih in gospodinjskih opravil) ter za posebne priložnosti (poroka, krst ...). Poleti so bili obuti v doma narejene cokle (otroci so bili bos), pozimi so najpogosteje nosili gumijaste škornje in v visoke čevlje z vezalkami. Otroci iz revnejših družin so si oblačila in obutev mnogokrat delili med seboj. Na primer: dva brata sta nosila eno obleko. To je velikokrat povzročilo, da je moral en otrok ostati doma, ko so se npr. ob nedeljah odpravili v cerkev, saj ni bilo oblačil za oba. Oblačila so najpogosteje šivali doma ali pa jih je vaška šivilja, ki je prišla tudi na dom. Otroška oblačila, ki so postala premajhna, niso zavrgli, ampak jih je dobil mlajši - ponavadi že čisto zakrpana in izrabljena. Po 90. letu 20. stol. ni več opaziti razlike v oblačilni kulturi med podeželjem in mestom; predvsem mladi zelo radi sledijo modnim trendom. Modna oblačila so cenovno ugodna in dostopna za skoraj vse uporabnike, zato redko kdo še seže po rabljenem oblačilu ali obutvi.

Ljudski pregovor pravi, da obleka naredi človeka, vendar samo lepa obleka ni nujno del tudi takšne notranjosti.

9. LITERATURA:

Šolska kronika Osnovna šola – Šentvid pri Planini

Pionirska kronika Bohor - Šentvid 1961/1962

Kronika mladinske in pionirske organizacije na OŠ Planina

Žagar, Janja: Oblačilna kultura delavcev v Ljubljani med obema vojnama, Mladika, 1994

Ditz, Marta: Oblačilni videz skozi stoletja: učbenik za srednje tekstilne šole, Ljubljana, ZRSŠ, 1998

10. INFORMATORJI:

Anica Pušnik

Cilka Koprivc

Drago Jazbinšek

Jana Doberšek

Franc Tovornik

Franci Leskovšek

Frančiška Hvalc

Ivanka Pungaršek

Jana Doberšek

Jazbec Marija,

Jože Klavžar

Jožica Bratovčak

Karolina Župevc

Marija Jazbec

Marija Kočever

Marija Leskovšek

Marija Planko-Pajek

Marjana Pušnik

Marta Knez Pušnik

Rozalija Perčič

Slavko Valentinčič

Stanka Žibret

Terezija Perčič

Valerija Kranjc

Vincec Drobne

11. Priloga:

VPRAŠALNIK ZA DELO NA TERENU ZA OBCĀNE

1. Kakšna oblačila so bila včasih najbolj pogosta (po drugi svetovni vojni)?
2. Kako so se razlikovala mašna oblačila od delavnih oz. tistih, ki ste jih uporabljali za delo doma?
3. Opišite, kako je bila med tednom oblečena gospodinja, kako gospodar, kako otroci?
4. Kje ste dobili oblačila?
5. Kje ste jih kupovali?
6. Kje so bile trgovine?
7. Kaj je bila glavna obutev za vsak dan in kaj za k maši oz. »ta boljša«?
8. Kakšna oblačila in obutev ste imeli pozimi?
9. Kje ste dobili oblačila? Ste jih izdelovali tudi sami? Kako? Opišite postopek!
10. Opišite postopek predenja, če ste predli?
11. Kako ste oblačili dojenčke in majhne otroke? Kje ste dobivali obleko oz. blago?
12. Kako pogosto so se otroci preoblačili?
13. Koliko oblačil so imeli otroci na razpolago?
14. So otroci imeli nova oblačila? Zakaj ne?
15. Kako ste oblačila vzdrževali, torej prali in likali?
16. Kateri so bili pripomočki, ki ste jih uporabljali za vzdrževanje oblačil?
17. S čim ste prali, ker ni bilo pralnih praškov?
18. Kako so bili otroci oblečeni za v šolo? Navedite opremo, ki so jo uporabljali pri otroci pri športni vzgoji?
19. So bile v šoli po oblačilih vidne razlike med revnimi in bogatimi? Kako?
20. Katerih oblačil je včasih najbolj primanjkovalo?
21. Kje so bile trgovine z oblačili? Jih je bilo veliko?
22. Kam ste vi hodili kupovat oblačila oz. obutev?
23. Ste imeli v bližini tudi čevljarja? Kdo je bil? Ste njemu dajali izdelovat obutev?
24. Veste kaj o tovarni Tolo na Planini? Kaj so v njej izdelovali, koliko je bilo zaposlenih, kakšne stroje so imeli?
25. Kakšna oblačila so bila značilna pri poroki za ženske in kakšna za moške? Opišite! Imate slike?
26. IMETE ŠE STAR LIKALNIK, ŠIVALNI STROJ, STROJ ZA IZDELOVANJE ČEVLJEV, KOLOVRAT, SLIKE?